

waarin opgenomen:

MEDEDELINGEN VAN DE CLUB VAN ZEETREKWAARNEMERS

en

NIEUWSBRIEF NSO

Orgaan van:

CLUB VAN ZEETREKWAARNEMERS (CvZ), SECTIE DER NEDERLANDSE
ORNITHOLOGISCHE UNIE (NOU)

Voorzitter: Jan E. den Ouden, postbus 53153, 1007 RD Amsterdam, secre-
taris: Mennobart R. van Eerden, Zandbank 182, 8224 ZN Lelystad, pen-
ningmeester: Anja M. van der Niet, Schuddegeest 76, 2585 XC 's-Graven-
hage, archivaris: Nick F. van der Ham, Fr.Conijnlaan 17, 1815 DS Alk-
maar, leden: Maarten Platteeuw, Paletstraat 26, 1825 KS Alkmaar, Leo
Stegeman, Volkerak 6, Alkmaar.

NEDERLANDS STOOKOLIESLACHTOFFER-ONDERZOEK (NSO)

Landelijk coördinator: Kees (C.J.) Camphuysen, Perim 127, 1503 GB Zaan-
dam (075-313660), Groningen: Aart van der Spoel, Ceintuurbaan West 87,
9301 CR Roden, Drente (05908-17810), Friesland: Karel A.M. Engelen, W.
Dijkstrastraat 14, 8602 AT Sneek (05150-15394), Texel: Frits-Jan Maas,
Rozendijk 24, 1791 PE Den Burg, Texel (02220-3236), Zuid-Holland: Andre
Sterk, van Lenneplaan 20, 1985 AG Driehuis (02550-21130), Zeeland: Si-
mon Hart, Dijkstraat 10, 4322 AB Scharendijke (01117-2065).

Redactie SULA:

Redactie-adres: Paletstraat 26, 1825 KS Alkmaar

Redactie-leden: Kees Camphuysen (Zaandam), Guido Keyl (Diemen), Maarten
Platteeuw (Alkmaar), Leo Stegeman (Alkmaar)

Kopijsluitingsdata: 5 maart, 5 juni, 5 september, 20 november

Nieuwe leden/abonnees en adreswijzigingen: Anja M. van der Niet,
Schuddegeest 76, 2585 XC 's-Gravenhage.

De CvZ-contributie (inclusief het abonnement of SULA) bedraagt minimaal
fl. 15,- per jaar, welk bedrag overgemaakt kan worden op postgiroreke-
ning 2975662 ten name van Penningmeester Club van Zeetrekwaarnemers te
's-Gravenhage.

Subscription outside the Netherlands and Belgium: Dfl 20,- payable into
postal giro account 2975662 or by postal money order in the name of
Penningmeester Club van Zeetrekwaarnemers, Miss A.M. van der Niet,
Schuddegeest 76, NL-2585 XC 's-Gravenhage, the Netherlands.

De Nationale Olieslachtoffertellingen van Februari 1987 en 1988.

141383

THE NATIONAL BEACHED BIRD SURVEYS, FEBRUARY 1987 AND 1988.

C.J. Camphuysen & G.O. Keijl,
Nederlands Stookolieslachtoffer-Onderzoek
NSO, Zaandam

Inleiding.

In deze publicatie worden de resultaten van de nationale olie-
slachtoffertellingen van februari 1987 en 1988 weergegeven. Bij deze
tellingen, respectievelijk de 22e en 23e in een vrijwel ononderbroken
reeks vanaf 1965 (Camphuysen 1985), worden alle dode vogels op het
strand geteld en eventueel gemerkt. Bijzonderheden als leeftijd, ge-
slacht, verenkleed en oliebevulling worden eveneens genoteerd. Ook in
de toekomst zullen dergelijke tellingen georganiseerd worden. De resul-
taten van de Nederlandse tellingen worden samengevoegd met de in andere
Europese landen gehouden 'Beached Bird Surveys'.

Materiaal en methode.

In het weekeinde 28 februari- 1 maart 1987 werd in totaal 371 km
kust geteld en in het weekeinde 27-28 februari 1988 werd 273 km onder-
zocht. De resultaten van deze tellingen staan samengevat in de tabellen
1a en 1b, met een indeling van de resultaten naar deelgebied. De vol-
gende deelgebieden werden daarbij aangehouden:

deelgebied	kustlengte	omschrijving
I	116 km	Zeeuwse en Zuidhollandse eilan- den (Cadzand - Nieuwe Waterweg)
II	62 km	Zuidhollandse kust (Hoek van Holland - IJmuiden)
III	60 km	Noordhollandse kust (IJmuiden- Den Helder)
IV	93 km	Texel, Vlieland en Griend
V	148 km	Terschelling, Ameland, Schier- monnikoog en Rottum
VI	192 km	waddenkust van Noord-Holland, Friesland en Groningen
totaal	671 km	

De telmethode en ook de verwerking van de gegevens zijn gelijk aan die
in voorgaande jaren (Camphuysen 1985).

Sula 2(3):73-78 (1988)

tabel 1. Resultaten van de Nationale februari-tellingen in (a) 1987 en (b) 1988; vondsten per deelgebied en het percentage bevuilde kadavers.

table 1. Results of national February-surveys in (a) 1987 and (b) 1988; beached birds per coastal section and the proportion of corpses found contaminated with oil.

(a) coastal section km surveyed:	I	II	III	IV	V	VI	sum	oiled
	43	33	54	73	75	93	371	
divers	8	1	3	1	2	-	15	84.6%
grebes	19	13	23	11	5	1	72	56.9%
Fulmar	2	-	8	1	1	-	12	20.0%
Gannet	-	1	2	2	-	-	5	
Cormorant/Shag	2	3	-	-	1	-	6	
Eider	-	1	17	149	322	91	580	70.2%
scoters	32	5	14	16	31	15	113	84.4%
other seaduck	1	-	1	5	1	1	9	
other wildfowl	55	13	45	48	45	262	468	70.1%
waders	92	15	180	96	1111	349	1843	1.8%
Larus-gulls	66	50	111	88	67	70	452	33.4%
Kittiwake	17	5	21	4	6	1	54	76.9%
Razorbill	1	1	6	2	3	-	13	100.0%
Guillemot	9	17	36	19	23	5	109	94.9%
other auks	-	-	1	-	1	-	2	
others	34	29	49	10	3	22	147	13.9%
sum	338	154	517	452	1622	817	3900	
n/km	7.9	4.7	9.6	6.2	21.6	8.8	10.5	
%-auks oiled	100.	80.0	97.4	100.	83.3	100.	94.4	
% gulls oiled	26.4	80.0	81.8	25.9	16.2	5.0	33.4	
% Kittiwakes oiled	100.	100.	66.7	66.7	0.0		76.9	

(b) coastal section km surveyed:	I	II	III	IV	V	VI	sum	oiled
	54	29	29	33	9	119	273	
divers	1	1	-	-	1	3	6	
grebes	3	-	-	1	-	-	4	
Fulmar	35	7	4	14	7	5	72	57.1%
Gannet	1	2	-	4	-	-	7	
Cormorant/Shag	-	-	-	-	-	1	1	
Eider	6	2	5	11	16	70	110	33.3%
scoters	14	9	1	4	3	17	48	85.0%
other seaduck	1	2	-	-	-	10	13	25.0%
other wildfowl	-	-	-	-	7	36	43	5.7%
waders	-	3	-	-	7	21	31	4.3%
Larus-gulls	18	6	15	15	40	84	178	21.9%
Kittiwake	32	9	12	16	7	15	91	81.7%
Razorbill	24	12	13	25	10	8	102	87.5%
Guillemot	36	23	32	16	15	38	160	86.0%
other auks	5	-	8	1	5	2	21	82.3%
others	-	2	-	1	-	1	4	
sum	176	78	90	108	118	322	892	
n/km	3.3	2.6	3.1	3.3	13.1	2.7	3.3	
%-auks oiled							86.3	
% gulls oiled							21.9	
% Kittiwakes oiled							81.7	

Weersomstandigheden.

De winter van 1987 was streng, met vooral van 10 - 20 januari een periode van zeer strenge vorst. Overigens waren er diverse vorstperiodes. Harde aanlandige wind kwam alleen begin januari en begin februari veelvuldig voor. De winter van 1988 was daarentegen uitgesproken zacht en soms ook regenachtig. Harde aanlandige wind kwam regelmatig gedurende alle wintermaanden voor.

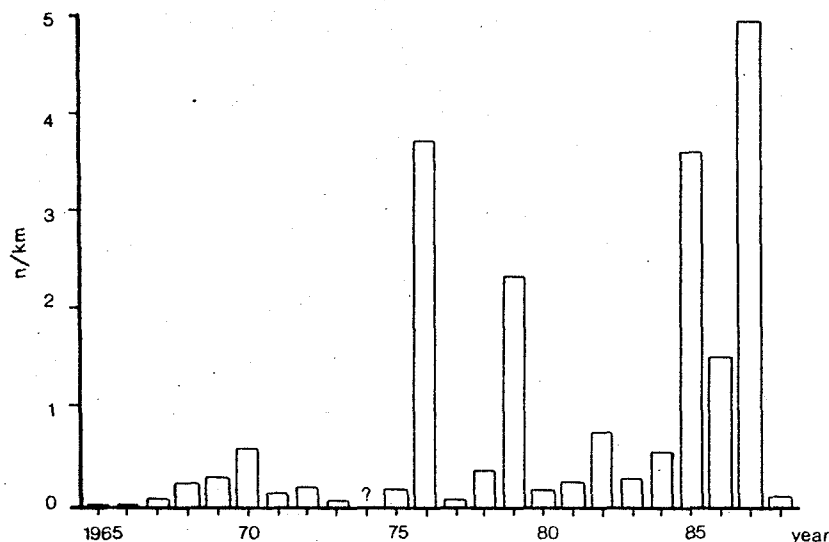
Resultaten.

28 februari/ 1 maart 1987

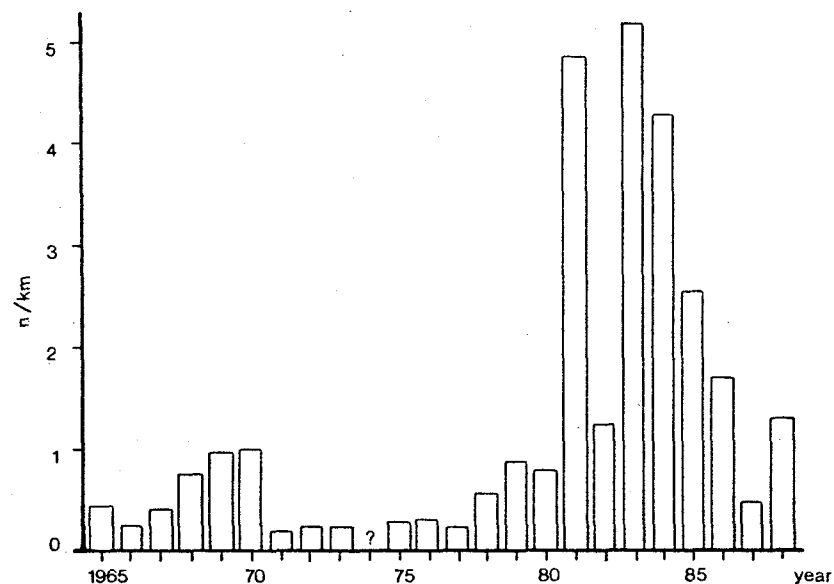
Iets meer dan de helft van de Nederlandse kust werd onderzocht, met een redelijke spreiding over alle deelgebieden. Het totaal aantal gevonden vogels was buitengewoon groot (3900 kadavers, 10.5/km, tabel 1a). Alleen in 1969 (19.7/km, olieramp Waddenzee), 1976 (11.1/km, vorstperiode), 1979 (17.0/km, strenge winter) en 1985 (14.4/km, strenge winter) werd een hoger kilometergemiddelde vastgesteld (Camphuysen 1985, 1987). Hoog scoorden de Eidereend *Somateria mollissima* (1.6/km, 14.8%, n=3900), *Larus-meeuwen* (1.2/km, 11.6%), de ganzen, zwanen, zwem- en duik-eenden (1.3/km, 12%), maar vooral de steltlopers (5.0/km, 47.3%). Vaak enorme aantallen Scholeksters *Haematopus ostralegus* werden geteld, vooral op de waddeneilanden en in Zeeland. Zo vonden S.Lancee, B.Henstra en J.Hulscher ongeveer 950 Scholeksters op het strand van Schiermonnikoog. Ook de Toppereend *Aythya marila* was dit jaar weer sterk vertegenwoordigd. Op de Afsluitdijk werden tientallen exemplaren aangetroffen. De Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla* en alkachtigen (respectievelijk 0.1/km, 1.4% en 0.3/km, 3.2%) bleven ver onder de tot dan toe in de tachtiger jaren gebruikelijke aantallen. Fuutachtigen bleven, ondanks het winterse weer, grotendeels buiten beeld. Met 0.2/km is 1987 voor de futen de zesde winter in de ranglijst (Nationale tellingen 1965-88, archief NSO). Roodhalsfuten *Podiceps grisegena*, opvallend talrijk in de strenge winter van 1979, werden ditmaal weer geregeld, maar in klein aantal, gevonden. De Dodaars *Tachybaptus ruficollis*, opvallend in de strenge winter van 1985, was nu weer vrijwel totaal afwezig. Bijzondere vondsten bij de Nationale telling in 1987 waren: 1 Parelduiker *Gavia arctica*, Schouwen, 2 Parelduikers, IJmuiden, 1 Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis*, Zandvoort, 1 Kleine Jager *Stercorarius parasiticus*, Vlieland, 1 Kleine Alk Alle alle, Egmond.

27 / 28 februari 1988

Bijna de helft van de gehele kustlengte werd onderzocht, maar vooral de oostelijke waddeneilanden werden slecht bekeken (6% onderzocht, n=148 km). Het aantal gevonden vogels bleef ver achter bij dat van 1987 (totaal 892, 3.3/km, tabel 1b). De meest voorkomende vondsten waren ditmaal de *Larus-meeuwen* (0.6/km, 20%, n=892), de Zeekoet *Uria aalge* (0.6/km, 17.9%), *Alk Alca torda* (0.4/km 11.4%) en Eidereend (0.4/km, 12.3%). Relatief algemeen waren ook de Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla* (0.3/km, 10.2%) en de Noordse Stormvogel *Fulmarus glacialis* (0.3/km, 8.1%). Kort na deze telling strandden enkele tientallen Papegaaiduikers *Fratercula arctica* en vele tientallen, of zelfs honderden (extrapolatie) Noordse Stormvogels (archief NSO). Bijzondere vondsten in 1988 waren: 1 IJsdruiker *Gavia immer*, Vlissingen, 1 Kuifaalscholver, Eemshaven, 2 Kleine Alk, Brouwersdam, 1 Kleine Alk, Schouwen, 1 Kleine Alk, Lauwersoog, 2 Papegaaiduiker, Brouwersdam, 1 Papegaaiduiker op Texel, 1 Zeehond *Phoca vitulina*, Harlingen.

figuur 1. Dichtheden steltlopers, Nationale februari-tellingen 1965-88.
figure 1. Densities waders, National surveys February 1965-88.

figuur 2. Dichtheden Drieteenmeeuwen, Alken en Zeekoeten, Nationale februari-tellingen 1965-88.
figure 2. Densities Kittiwakes and auks, National surveys February 1965-88.

Discussie.

Winter 1987 kan zich scharen in een reeks van strenge winters, hetgeen goed tot uiting komt in het grote aantal gevonden vogels. Opvallend was de geweldige sterfte onder de steltlopers. Vorstperiodes hebben ook in het verleden geregeld tot omvangrijke slachtingen geleid en dit seizoen kan zich scharen in de top vier van de afgelopen 23 jaar (figuur 1). Een korte vorstperiode in 1975/76 leidde tot omvangrijke steltlopersterfte (3.73/km), grote aantallen kwamen om in de strenge winters van 1978/79 (2.32/km) en 1984/85 (3.63/km), maar ongekend groot was de slachting in 1986/87 (4.97/km). In ieder geval sinds 1963 zijn er niet zoveel dode steltlopers op onze kust gerapporteerd en ook in die roemruchte winter waren de aantallen dode steltlopers waarschijnlijk wat kleiner (archief NSO, Boer & Van Orden 1963). Omvangrijke sterfte onder het waterwild, de fuutachtigen en de meeuwen is onder dergelijke condities eveneens gebruikelijk. Zoals reeds werd opgemerkt bleef het aantal dode Futen, overigens net als in de strenge winter van 1986, wat achter bij de verwachting. Het grote aantal Eider-eenden (1.56/km) en de zeeëenden (0.3/km) zijn de restanten van een omvangrijk olie-incident in de waddenzee in januari 1987 (Engelen 1987). Het merendeel van deze eenden was met olie besmeurd.

De resultaten van de telling in de zachte winter van 1987/88 zijn hiermee in schril contrast. De in 1987 zo goed vertegenwoordigde steltlopers ontbreken bijna volkomen (0.11/km, 3.5%, $n = 892$) en ook de meeste andere soorten vogels werden in aanzienlijk kleiner aantal gevonden. De specifieke zeevogels zijn daarentegen weer wat algemener, waardoor de sinds 1985 neergaande trend voor Drieteenmeeuw, Alk en Zeekoet weer wat wordt omgebogen (figuur 2). De grootste aantallen werden op de oostelijke waddeneilanden aangetroffen (4.1/km). Opvallend algemeen waren ook dode Noordse Stormvogels en wat tijdens de Nationale telling werd aangetroffen bleek nog maar het begin te zijn van een aanzienlijk omvangrijkere stranding in maart en (in mindere mate) april 1988. Dicht onder de kust kwamen Noordse Stormvogels eind februari buitengewoon talrijk voor. Zo werden aan de Noordhollandse kust op een dag 1500 exemplaren geteld (zeetrekwaarnemingen Redactie Sula 1988); een ongebruikelijk groot aantal voor deze tijd van het jaar. Dit uitbundige voorkomen sluit vrijwel aan op een langdurige periode van totale afwezigheid in grote delen van de zuidelijke Noordzee in herfst en vroege winter (offshore waarnemingen, Redactie Sula 1988).

Dankwoord.

De landelijke tellingen zijn een succes geworden dankzij de medewerking van talrijke vrijwilligers. In 1987 zijn de gegevens verzameld door ACJN Alkmaar, D.Blok, K.Borrius, L.Bruinzeel, C.J. Camphuysen, B.Couperus, J.van Dijk, G.Dumay, K.A.M.Engelen, J.Feddema, M.Geertsma, F.Geldermans, R.de Graaff, M.Hart, S.Hart, F.de Hek, B.Henstra, E.van Hijum, J.Hulscher, J.de Jong, G.O.Keijl, W.Kocera, J.de Korte, S.R.L. Lancee, F.J.Maas, B.Mulder, J.Niezen, J.E.den Ouden, O.Overdijk, M. Platteeuw, W.Pompert, E.de Ruyter, D.Schut, T.J.Sluyter, A.van der Spoel, A.Sterk, D.Stienstra, L.Stougie, M.Stougie, H.Veldhuyzen van Zanten, D.Visser, I.Vroom, R.Witte, H.Zandstra, K.Zwaan.

In 1988 werden telgegevens ontvangen van D.Blok, K.Borrius, C.J.Camp-huysen, E.A.M.Camphuysen, R.Costers, J.van Dijk, K.van Dijk, A.van den Ende, K.A.M.Engelen, M.Geertsma, W.van Gelder, F.Geldermans, A.Gro-

nert, R.Gronert, R.ten Harmsen, M.Hart, S.Hart, F.Jachmann, A.Janse, G.Jonker, K.Koffijberg, J.de Korte, R.Kriek, M.F.Leopold, J.C.Manuel, M. Markx, J.M.W.Meulmeester, K.Philippen, T.Poelstra, W.Pompert, A.H.N. Schaap, D.Schut, T.J.Sluyter, B.J.Smulders, A.van der Spoel, D.van der Spoel, A.Sterk, D.Stienstra, J.Stuart, R.van Varik, C.van de Vliet, I. Vroom, M.Willems, 'De Windbreker' (Petten), E.van Witteloostuyn, K. Zwaan. Bij deze onze hartelijke dank voor de medewerking.

Referenties.

- Boer, P. & Van Orden, C. 1963. Enige gegevens over winterslachtoffers, vnl. van het strand van Noord-Holland. Pieper 2(4/5):13-26.
- ✓ Camphuysen, C.J. 1985. Landelijke Olieslachtoffertellingen in Februari in Nederland, 1965-84. Nieuwsbr.NSO 5(3):41-55.
- ✓ Camphuysen, C.J. 1987. De Nationale Olieslachtoffertellingen van februari 1985 en '86. Sula 1(1):1-7.
- Engelen, K.A.M. 1987. Olieslachtoffers in het waddendistrict, januari-februari 1987. Sula 1(2):38-43.
- Redactie Sula 1988. Recent Reports. Sula 2(1):31-34.

Summary National beached bird surveys were carried out in February 1987 and 1988. These counts were numbers 22 and 23 in a nearly continuous row since 1965 (Camphuysen 1985). A severe winter in 1987 led to serious wader and wildfowl mortality. Pelagic seabirds were scarcely found. In 1988 a relatively warm and wet winter led to the lowest density of corpses since 1980. Auks and Kittiwakes were relatively common, as were Fulmars. This count coincided with the onset of a major stranding of Fulmars on the Dutch coast. Species and numbers found are listed in table 1 (a 1987, b 1988). Figure 1 illustrates the annual densities of waders as found in the National surveys since 1965, figure 2 the annual densities of auks and Kittiwake together.

C.J. Camphuysen, landelijk coördinator NSO Perim 127, 1503 GB Zaandam, G.O. Keijl, Rode Kruislaan 891, 1111 ZT Diemen.

Dode Zangvogels op de Vloedlijn.

DEAD PASSERINES ON THE TIDE-LINE

C.J. Camphuysen,
Nederlands Stookolieslachtoffer Onderzoek
NSO, Zaandam.

Inleiding.

Tijdens het onderzoek naar olieslachtoffers door het Nederlands Stookolieslachtoffer-Onderzoek (NSO) werden traditiegetrouw niet alleen dode zeevogels genoteerd, maar alle op het strand aanwezige kadavers. Ook zangvogels, die zo nu en dan in grote aantallen op onze kust aanspoelen, werden geregistreerd. In deze bijdrage een overzicht van wat wel, en wat niet, werd gevonden in de jaren 1969 tot en met 1985.

Telwerk en methode.

Van 1969 tot en met 1985 werd in totaal 21795 kilometer strand onderzocht. De meeste gegevens werden verzameld door vogelwerkgroepen en de jeugdbonden voor natuurstudie (NJN en ACJN). Tellingen werden bij voorkeur te voet uitgevoerd, waarbij de gehele Nederlandse kust regelmatig werd onderzocht. Behalve soorten en aantallen worden daarbij eventuele oliebesmeuring en de staat van de kadavers genoteerd.

Zangvogelstrandingen.

Zangvogels trekken in voor- en najaar soms massaal over zee. Tijdens mist of harde wind raken grote aantallen gedesorienteerd en uitgeputte exemplaren komen om. Hoe groot de jaarlijkse slachtingen zijn is niet bekend. Aan onze kust vinden soms omvangrijke strandingen van zangvogels plaats. Zo werden vele honderden kadavers gevonden op de Hollandse kust in oktober 1980, oktober 1981, 1982 en september/oktober 1984.

In hoeverre de vastgestelde strandingen een beeld geven van de frequentie van het optreden van zangvogelsterfte op zee en van de betrokken soorten is niet goed bekend. Duidelijk is, dat een eventuele grote sterfte van zangvogels midden op de Noordzee waarschijnlijk niet geregistreerd wordt door strandtellingen. Bij de uitwerking van strandgegevens over de genoemde jaren kwam een bijzonder aspect naar voren dat de geregistreeerde aantallen in een volkomen ander daglicht zet.

Sula 2(3):79-82 (1988)